

Київський університет імені Бориса Грінченка

О.Д. Мойсак, І.М. Маруненко, О.О. Петренко

ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ І ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

**Навчально-методичний посібник
з питань проведення практичних робіт
для студентів небіологічних спеціальностей
вищих навчальних закладів**

Прізвище та ім'я студента _____

Група _____ *Курс* _____

ББК

Рекомендовано Вченою радою Інституту людини КУ імені Бориса Грінченка для апробації як навчально-методичний посібник для практичних робіт студентів небіологічних спеціальностей вищих навчальних закладів (протокол № 11 від 11 червня 2014 р.)

Рецензенти:

Бурлай Валентин Григорович, доктор медичних наук, професор кафедри пропедевтики педіатрії Національного медичного університету імені О. О. Богомольця;

Страшко Станіслав Васильович, кандидат біологічних наук, професор, завідувач кафедри медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя та здоров'я НПУ імені М.П. Драгоманова.

Мойсак О.Д., Маруненко І.М., Петренко О.О.

Основи медичних знань і охорони здоров'я: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл. / О.Д. Мойсак, І.М. Маруненко, О.О. Петренко. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 69 с.

Навчально-методичний посібник призначений виконання практичних робіт та позааудиторної підготовки студентів небіологічних спеціальностей вищих навчальних закладів з основ медичних знань і охорони здоров'я, сприятиме реалізації основної мети медичної підготовки майбутніх працівників – навченню надання долікарської медичної допомоги при невідкладних та загрозливих для життя людини станах та проведенню освітньо-виховної роботи серед молоді з питань охорони здоров'я.

Для студентів вищих навчальних закладів, викладачів.

© О.Д. Мойсак, І.М. Маруненко, О.О. Петренко, 2014

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014

ЗМІСТ

Розділ I. Основи медичного обслуговування хворих

Практичне заняття 1. <i>Основи медичного догляду за хворим</i>	4
Практичне заняття 2. <i>Шляхи та техніка введення лікарських препаратів. Асептика, антисептика</i>	10

Розділ II. Захворювання дітей та підлітків. Інфекційні хвороби

Практичне заняття 3. <i>Попередження психоневрологічних порушень та порушень слуху, зору та опорно-рухового апарату у дітей</i>	14
Практичне заняття 4. <i>Інвазійні (паразитарні) захворювання людини та їх профілактика</i>	19
Практичне заняття 5. <i>Загальна характеристика мікроорганізмів та деяких інфекційних захворювань, що зумовлюють тяжкий стан хворого або мають епідеміологічне значення</i>	25
Практичне заняття 6. <i>Дитячі інфекції. Вакцинація як метод формування штучного імунітету</i>	33

Розділ III. Долікарська медична допомога при невідкладних та загрозливих для життя станах

Практичне заняття 7. <i>Долікарська медична допомога при невідкладних станах, які виникають при захворюваннях дихальної, серцево-судинної систем, органів травлення та сечовиділення. Долікарська медична допомога при отруєннях</i>	39
Практичне заняття 8. <i>Невідкладна долікарська допомога при тяжких травмах. Реанімація. Перша допомога при раптовій зупинці серцевої діяльності, дихання та кровотечі</i>	46
Практичне заняття 9. <i>Долікарська медична допомога в загрозливих для життя людини станах при нещасних випадках</i>	52
Практичне заняття 10. <i>Десмургія</i>	59
Практичне заняття 11. <i>Долікарська медична допомога при ушкодженнях м'яких тканин, суглобів і кісток</i>	
Список літератури	

Розділ І. Основи медичного обслуговування хворих

Практичне заняття 1

- Тема:** Основи медичного догляду за хворим
- Мета:** Вивчити методику вимірювання температури тіла, визначення пульсу, частоти дихання, артеріального тиску; техніку використання міхура з льодом, зігрівального компресу, грілки. Навчитись оцінювати отримані результати і надавати невідкладну долікарську допомогу, сформулювати відчуття відповідальності, лагідного ставлення до хворого.
- Обладнання:** термометр, тонометр, фонендоскоп, грілка для льоду, водяна грілка, марля, воцений папір.

Питання для самостійної підготовки студента

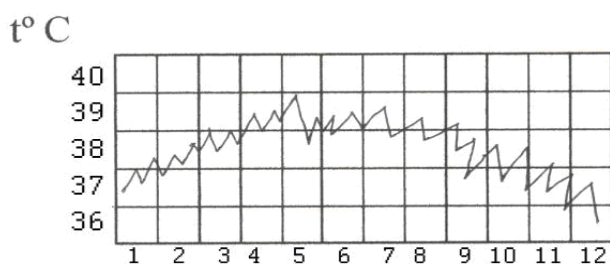
1. Вивчити методику вимірювання температури тіла, визначення пульсу, частоти дихання, артеріального тиску.
2. Ознайомитись з правилами визначення добового діурезу і доглядом за хворим під час блювання та промивання шлунку беззондовим методом.
3. Ознайомитись з механізмом дії на організм людини холоду та тепла, променів, показаннями та протипоказаннями їх застосування (гірчичники, зігрівальні компреси, грілка, припарки, ванни, міхур з льодом, примочки).

З'ясування рівня засвоєння матеріалу

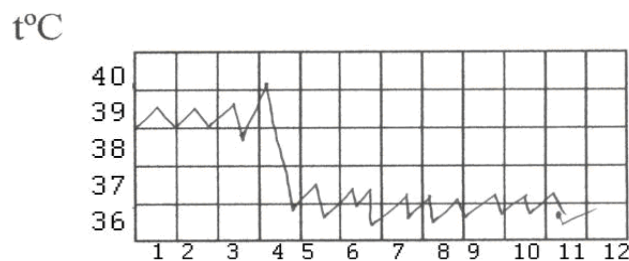
Завдання 1. Вкажіть показники температури тіла людини, що відповідає:

- а) максимальній, яку переносить людина _____
- б) мінімальній, при якій організм людини гине _____
- в) нормальним коливанням протягом дня в межах _____
- г) за ступенем підвищення: субфебрильний _____
помірній гарячці _____
високій гарячці _____
надвисокій гарячці _____

Завдання 2. Стадія зниження температури тіла характеризується зниженою теплопродукцією і підвищеною тепловіддачею. Швидко протягом кількох годин (а) і повільно, протягом кількох днів (б) зниження температури тіла називаються лізісом (1) і кризою (2). Розгляньте малюнки (мал. 1-2), на яких зображені температурні криві і визначте, яка відповідає літичному і критичному зниженню температури, сумістіть у відповіді літерні і цифрові позначення.

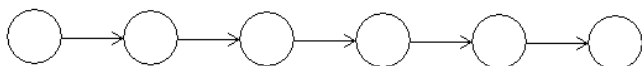
Мал. 1 _____

Мал.2 _____

Завдання 3. Визначте послідовність дій долікарської медичної допомоги при різкому зниженні тиску в момент критичного спаду температури тіла (за допомогою цифр).

1. обкласти хворого грілками та вкрити теплою ковдрою;
2. підняти ножний кінець ліжка на 30-40 см.;
3. викликати лікаря;
4. забрати подушку з-під голови;
5. при поліпшенні стану хворого змінити натільну і постільну білизну;
6. дати випити солодкого міцного чаю.

Завдання 4. Фізіологічна дія на організм людини холодних та теплових лікувальних процедур (заповніть табл. 1).

Таблиця 1

Діючий фактор	Фізіологічна дія на організм людини у місці застосування	Процедури, показання та протипоказання їх застосування
Холод		
Тепло		

Завдання 5. Допишіть терміни.

1. Поштовхоподібні коливання стінок артерії внаслідок руху крові та зміни тиску в судинах при скороченнях серця називається _____
2. Кількість пульсових коливань (скорочень серця) за 1 хв. називається _____
3. Частота серцевих скорочень дорослої людини понад 80 за 1 хв. називається _____
4. Частота серцевих скорочень менше ніж 60 за 1 хв називається _____
5. Порушення ритму серцевих скорочень називається _____
6. Порушення ритму серцевих скорочень, коли між двома черговими скороченнями серця виникає додаткова систола називається _____
7. Кількість дихальних рухів за 1 хв. називається _____
8. Розлад частоти, глибини і ритму дихання, що супроводжується відчуттям нестачі повітря та утрудненим диханням спостерігається при _____
9. Різко виражена задишка називається _____
10. Підвищення артеріального тиску понад норму називається _____
11. Зниження артеріального тиску понад норму називається _____
12. Гіпертензія, що розвивається як самостійне захворювання носить назву _____
13. Загострення гіпертонічної хвороби, що характеризується різким підвищенням артеріального тиску називається _____
14. Тиск, який виникає в момент систоли серця називається _____

15. Тиск, який виникає в кінці діастоли серця під час спадання пульсової хвилі називається _____
16. Різниця між величинами систолічного й діастолічного тиску називається _____
17. Кількість сечі, що виділяє людина за добу називається _____

Завдання 6. Визначте функціональний стан серцево-судинної системи

Інформаційний матеріал

У людини визначають величину систолічного і діастолічного тиску методом Короткова. Вимірювання тиску є важливим діагностичним показником. Різниця між систолічним і діастолічним тиском отримала назву пульсового тиску. Визначивши величину систолічного (СТ), діастолічного (ДТ) і пульсового (ПТ) тиску крові, вирахувавши частоту скорочень серця (ЧСС), можна за формулою обчислити величину систолічного (в мл) і хвилинного (в л) об'ємів крові у людини, які є важливими показниками функціонального стану серцево-судинної системи.

Робота 1. Вимірювання артеріального тиску (роботу проводять два студенти).

Ознайомившись з тим, як користуватися тонометром, звільніть ліву руку від одягу, обгорніть манжетку навколо середини плеча піддослідного, так щоб її нижній край знаходився на 2-3 см вище ліктьового суглоба. Одягніть фонендоскоп і встановіть його на променевої артерії в ділянці ліктьового суглоба. Вентиль гумового балону закриваєте; починаєте нагнітати повітря в манжетку до позначки на тонометрі 160-180 мм рт. ст (до повного зникнення тонів пульсових хвиль). Потім починаєте поступово знижувати тиск в манжетці шляхом дозованого відкриття вентелю. Поява перших пульсових хвиль відповідає величині максимального (систолічного) тиску в артерії, при подальшому зниженні тиску в манжетці тони при вислуховуванні зникають, що відповідає мінімальному (діастолічному) тиску.

Артеріальний тиск у дітей нижчий ніж у дорослих (табл. 2). Для визначення артеріального тиску також застосовують метод Короткова з застосуванням тонометра зі спеціальними вузькими манжетками. Методика визначення така як у дорослих. Інколи в підлітковому віці (14-16 років), артеріальний тиск підвищується, що пов'язано з нейрогуморальними впливами в період статевого дозрівання. В цей період артеріальний тиск може досягати 145 мм – це так звана “юнацька гіпертонія”, яка, як правило, в подальшому зникає. У юнаків та дівчат 17-18 років величини артеріального тиску наближаються до норм дорослої людини.

Таблиця 2

Середні показники артеріального тиску крові у дітей шкільного віку

Стать	Вік (в роках)				
	7-8	9-10	11-12	13-14	15-16
Хлопці	88/52	91/54	103/60	108/61	110/62
Дівчата	87/52	89/53	94/60	106/62	108/62

Робота 2. Дослідження впливу фізичного навантаження на величину кров'яного тиску і пульс.

Після визначення артеріального тиску, запропонуйте піддослідному (не знімаючи манжетку з плеча), зробити 10 швидких присідань, після чого відразу протягом 15 сек

підрахуйте його пульс і повторно виміряйте артеріальний тиск. Зробіть розрахунок частоти скорочень серця за 1 хв. (отримане число пульсових коливань за 15 сек помножьте на 4). Цей показник вам потрібен буде для обчислення хвилинного об'єму крові.

Потім ще раз запропонуйте піддослідному присісти 20 разів і знову порахуйте пульс та виміряйте артеріальний тиск. Порівняйте отримані дані. Зробіть висновок про вплив фізичних навантажень на частоту пульсу і величину кров'яного тиску.

Робота 3. Визначення систолічного і хвилинного об'ємів крові розрахунковим методом.

Для визначення систолічного (СО) і хвилинного (ХОК) об'ємів крові в мілілітрах дослідники вивели формули. Широке застосування отримала формула Старра: $CO = [(101 + 0,5 \times ПТ) - (0,6 \times ДТ)] - 0,6A$, де СО – систолічний об'єм; ПТ – пульсовий тиск; ДТ – діастолічний тиск; А – вік піддослідного

Використавши отримані вами дані при вимірюванні артеріального тиску, вирахуйте за формулою Старра величину систолічного об'єму (СО) в спокої і після фізичного навантаження. Розрахуйте також хвилинний об'єм крові (ХОК) в спокої і після навантаження, для цього величину СО помножьте на число скорочень серця за 1 хв.: $ХОК = СО \times ЧСС$. Отримані дані запишіть в табл. 3, проаналізуйте та зробіть висновки.

Таблиця 3

Зміни частоти скорочень серця і кров'яного тиску при різних фізичних навантаженнях

Показники	В спокої	Після виконання 10 присідань	Після виконання 20 присідань
Частота скорочень серця (ЧСС)			
Систолічний тиск (СТ)			
Діастолічний тиск (ДТ)			
Пульсовий тиск (ПТ)			
Систолічний об'єм (СО)			
Хвилинний об'єм крові (ХОК)			

Зробіть висновок: _____

_____

_____

_____

_____

Інформаційний матеріал

Хвилинний об'єм крові залежить від загального обміну і визначається потребою різних органів і систем в кисні (табл. 4). Збільшення хвилинного об'єму відбувається за рахунок зростання систолічного об'єму, частоти скорочень серця чи одночасного їх збільшення.

При фізичному навантаженні у тренуваних осіб хвилинний об'єм зростає в основному за рахунок збільшення серцевого (систолічного) викиду і в меншій мірі - за рахунок збільшення частоти скорочень серця. У людей з недостатньою фізичною підготовкою (гіподинамією), пристосування до фізичних навантажень відбувається в основному за

рахунок різкого збільшення частоти скорочень серця і в меншій мірі – за рахунок збільшення систолічного об'єму крові.

Таблиця 4

Середні показники систолічного і хвилинного об'ємів крові у здорових дітей 7-15 років

Вік (роки)	Дівчатка		Хлопчики	
	СО (в мл)	ХОК (в л/хв)	СО (в мл)	ХОК (в л/хв)
7	32	2,9	32	2,8
8	34	2,9	38	2,8
9	36	3,0	38	2,9
10	38	3,2	39	3,1
11	44	3,4	50	3,8
12	47	3,8	53	4,0
13	47	3,7	56	4,2
14	57	3,8	64	4,3
15	59	3,9	64	4,5

Завдання 7. Виріште ситуаційні задачі

Задача 1. У хворого висока гарячка тримається уже другий тиждень, виражені симптоми інтоксикації: порушення функції нервової системи (безсоння, підвищена втомлюваність), серцево-судинної системи і дихання (знизився артеріальний тиск, пульс і дихання прискорені), сухість слизової оболонки ротової порожнини, тріщини на губах.

Розкажіть про особливості догляду за хворим.

Задача 2. Хворому з високою гарячкою (температура тіла 41°C) дали жарознижуюче. Через 45 хвилин температура тіла знизилась до 36,4°C, але стан хворого погіршився: з'явилась слабкість, шкіра стала блідою, кінцівки холодні, білизна мокра від поту, пульс ниткоподібний. Поясніть, що з хворим? Яка допомога йому необхідна?

Задача 3. Хвора доставлена в лікарню швидкої допомоги зі скаргами на сильний головний біль в ділянці потилиці, головокружіння, нудоту (при вступі в лікарню двічі було блювання), мерехтіння в очах. Симптоми з'явилися після хвилювань. Протягом останніх трьох років хворіє на гіпертонію. Артеріальний тиск при госпіталізації – 200/110 мм. рт. ст. Діагноз? В чому полягає долікарська медична допомога до приїзду швидкої допомоги?

Контрольні запитання

1. Як виміряти температуру тіла у дітей та у дорослих?
2. Яка температура тіла для людини вважається нормальною?
3. Які Ви знаєте жарознижуючі препарати?
4. Які критерії є сигналом для початку прийому жарознижуючих препаратів?
5. Які лікарські форми жарознижуючих препаратів Ви знаєте?
6. Розкажіть про методику визначення пульсу на променевій артерії?
7. Яку частоту пульсу вважають нормальною? Що таке брадикардія, тахікардія?
8. Як визначити частоту дихання?
9. Які види задишки ви знаєте?
10. Яка частота дихання у нормі?
11. Методика визначення систолічного і хвилинного об'ємів крові, які використовують при оцінці функціонального стану серцево-судинної системи?
12. Які правила визначення добового діурезу?
13. Назвіть причини, що можуть викликати блювання.
14. У чому полягає долікарська медична допомога за хворим з блюванням?
15. Розкажіть про фізіологічну дію холоду у місці прикладання при проведенні холодних процедур.
16. Назвіть холодіві процедури, їх тривалість та патологічні стани, при яких їх слід застосовувати.
17. Розкажіть про фізіологічну дію тепла у місці застосування теплових процедур, методику їх проведення, показання та протипоказання.
18. При лікуванні яких захворювань застосовують теплові електрофізіотерапевтичні процедури?

Список літератури

1. Мойсак О.Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я. – К.: Арістей, 2008. – ст. 515-542.
2. Дитячі хвороби / За редакцією проф. Ткаченко С.К. – К.: Вища школа, 1991.
3. Майданник В.Г., Бурлай В.Г., Бережной В.В. Ваш ребенок. – К., 2002.

Практичне заняття 2

- Тема:** Шляхи та техніка введення лікарських препаратів. Асептика, антисептика.
- Мета:** Засвоїти поняття "асептика", "антисептика" та їх значення для попередження інфікування при деяких маніпуляціях (ін'єкціях), що супроводжуються порушенням цілісності шкіри. Ознайомитись з основними формами лікарських препаратів та методами і технікою їх введення в організм.
- Обладнання:** зразки різних лікарських форм, листків-вкладшків. Набори антисептичних і хіміотерапевтичних засобів.

Питання для самостійної підготовки студента

1. Вивчити заходи попередження інфікування ран і боротьби з мікроорганізмами, що отримали назву "асептика" і "антисептика".
2. Вивчити шляхи введення ліків в організм людини.
3. Ознайомитись з перевагами і недоліками зовнішнього, ентерального і парентерального шляхів введення лікарських препаратів, показаннями та протипоказаннями їх застосування, профілактикою ускладнень, першою допомогою та їх зберіганням.

Інформаційний матеріал

Асептика – метод попередження попадання мікроорганізмів у рану і організм хворого шляхом їх знищення на всіх предметах і об'єктах зовнішнього середовища, що торкаються хворого з метою попередження, виникнення інфекційних ускладнень. Основою асептики є стерилізація (повне знищення мікробів та їх спор на всьому, що торкається рани – інструментарій, перев'язочний і шовний матеріал, операційна білизна, руки хірурга, об'єкти зовнішнього середовища).

Нерозривно пов'язана з асептикою – антисептика, яка заснована на принципах біологічного розуміння сутності запалення і захисних бар'єрів у рані і організмі в цілому. Тому дія антисептичних заходів спрямована не тільки на знищення мікроорганізмів, але і на підвищення імунобіологічних сил організму, які створюють біологічну несумісність для існування мікроорганізмів у рані.

- Спирт етиловий – використовують переважно у вигляді розчину для зовнішнього застосування як антисептичну речовину для знезараження рук, операційного поля.
- Калію перманганат (марганцево-кислий калій) як антисептик застосовують для полоскання ротової порожнини, глотки в 0,01–0,1 % розчинах; при опіках, відмороженнях, виразках для змазування в 2–5 % розчинах і для промивання шлунка при отруєнні в 0,02–0,1 % розчинах.
- Борну кислоту призначають зовнішньо в 2–3 % розчинах (краще розчиняється в гарячій воді) для полоскання рота, промивання очей, сечових шляхів та для нейтралізації при опіках основами; у вигляді мазі і присипки – при захворюваннях шкіри.
- Розчин йоду спиртовий 5 % застосовують як антисептичний засіб для змащування шкіри навколо рани, знезараження рук.
- Розчин перекису водню 3 % застосовують для дезинфекції, очищення ран. Здійснює кровоспинну дію, особливо при кровотечі з носа.
- Брильянтова зелень використовують у 0,1–2 % спиртових розчинах для змазування при гноячкових захворюваннях шкіри.

- Фурацилін застосовують як антисептик в розчинах (1:5000) для лікування гнійних ран, промивання порожнин, полоскання при ангіні, стоматиті тощо.
- Хлорне ванно застосовують у вигляді 12–20 % розчинів для дезинфекції вигрібних ям, місць загального користування і у вигляді 1–5 % розчинів для дезинфекції білизни і дерев'яних виробів. Має дезодоруючі та відбілюючі властивості.
- Хлорамін застосовують для знезараження предметів догляду за хворими у вигляді 1–5 % розчинів.

З'ясування рівня засвоєння знань

Завдання 1. Заповніть табл. 5, вказавши при цьому знаком "+" мету застосовування антисептиків.

Таблиця 5

Мета застосування	Антисептичні засоби							
	розчин йоду спиртовий	брильянтова зелень	2% хлорамін	хлорне ванно	перекис водню	фурацилін	калію перманганат	борна кислота
Лікування гноячкових захворювань								
Знешкодження глибоких ран								
Змазування навколо рани								
Зупинки кровотеч: наприклад, носова								
Як антисептик для полоскання ротової порожнини, горла								
Знешкодження предметів догляду								
Знешкодження приміщень туалетів								

Завдання 2. Допишіть назви можливих шляхів введення лікарських речовин:

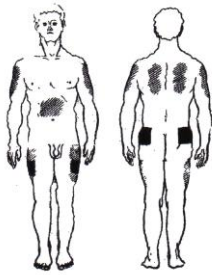
- через шкірні покриви, слизові оболонки, дихальні шляхи — _____
- через травний канал — _____
- поза травним каналом — _____

Завдання 3. Оберіть та підкресліть шлях, через який, головним чином, відбувається виведення ліків із організму людини;

1. через нирки в складі сечі
2. через шлунково-кишковий тракт
3. через дихальні шляхи
4. через шкіру

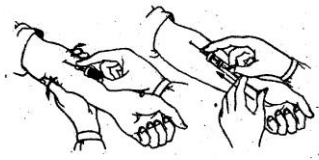
Завдання 4. Перерахуйте місця виконання підшкірних ін'єкцій на тілі людини:

Мал. 3. Місця для виконання підшкірних ін'єкцій

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Завдання 5. Визначте у відповідності до мал. 4-6 місця проведення ін'єкцій.

Мал. 4. Внутрішньошкірна ін'єкція

Мал. 5. Підшкірна ін'єкція

Мал. 6. Внутрішньом'язова ін'єкція

Завдання 6. Опишіть послідовність дій при виконанні внутрішньовенної ін'єкції відповідно до зображень на малюнку.

Мал.7. Внутрішньовенна ін'єкція

а _____

б _____

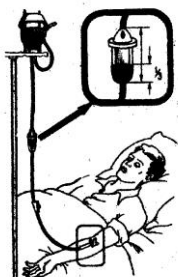
в _____

г _____

Завдання 7. Назвіть ускладнення, що можуть виникати при внутрішньовенному способі введення ліків, їх профілактику та долікарську допомогу.

Мал. 8. Внутрішньовенне крапельне введення ліків

Завдання 8. Допишіть терміни:

1. Комплекс профілактичних заходів, спрямованих на попередження потрапляння мікробів у рану називається _____
2. Повне знищення мікробів і їх спор на всьому, що торкається рани називається _____
3. Комплекс лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на знешкодження мікробів у рані, патологічному вогнищі або в організмі в цілому, створення в рані умов, несприятливих для розвитку мікроорганізмів і проникнення їх у товщу тканин називається _____
4. Речовини, що згубно діють на мікроорганізми називаються _____
5. Речовини, що пригнічують життєдіяльність мікроорганізмів називаються _____
6. Лікарський препарат для зовнішнього застосування, що складається із суміші порошоків називається _____
7. Лікарські речовини на жировій основі для застосування на шкіру людини називається _____
8. Введення в організм людини лікарських препаратів у дрібно розсіяному аерозолі, пароподібному або газоподібному станах називається _____

Контрольні запитання

1. Дайте визначення "асептики". Розкажіть про способи її досягнення.
2. Дайте визначення поняття "антисептика". Способи досягнення.
3. Розкажіть про способи зовнішнього застосування лікарських препаратів.
4. Які переваги і недоліки перорального способу введення ліків?
5. Яка техніка введення ректальних свічок?
6. Як правильно ввести краплі в очі, вухо, ніс?
7. В які ділянки тіла проводять внутрішньошкірні, підшкірні, внутрішньом'язові ін'єкції?
8. Яка техніка проведення внутрішньошкірних ін'єкцій? Можливі ускладнення під час їх виконання.
9. Техніка проведення підшкірних ін'єкцій. Які особливості введення олійних розчинів?
10. Яка техніка внутрішньом'язового способу введення ліків?
11. Яка послідовність дій при виконанні внутрішньовенної ін'єкції?
12. Яка техніка заповнення одноразової системи для внутрішньовенного крапельного введення ліків?

Список літератури

1. Мойсак О.Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я. — К.: Арістей, 2008. Ст. 433, 491.

Список літератури

Основна:

1. Державна національна програма «Діти України». - Київ, 1993.
2. Медицина дитинства / За редакцією Мощича П.С. - К.: Здоров'я, 1994.
3. Дитячі хвороби / За редакцією проф. Ткаченко С.К. - К: Вища школа, 1991.
4. Мойсак О.Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я. Навчальний посібник. 5-е видання, виправлене та доповнене. - К., Арістей, 2008.
5. Гищак Т.В., Долина О.В. Основи медичних знань та медицина катастроф. Навчальний посібник. - К., 2003

Додаткова:

1. Конституція України. – К., Відкрите акціонерне товариство «Патент», 1996.
2. Конвенція ООН про права дитини. – К., Прінт Ікс Прес, 1999.
3. Чеботарьова В.Д., Майданник В.Г. Пропедевтична педіатрія. - К., 1999.
4. Посібник з діагностики терапії та профілактики інфекційних хвороб в умовах поліклініки / За редакцією проф. Андрейчина М.А. - К.: Здоров'я, 1992.
5. Практична педіатрія / За редакцією проф. Сміяна Т.О. - К.: Здоров'я. 1993.
6. Практичні роботи з курсу «Основи медичних знань»/Укл. Мойсак О.Д. -К., 1992.
7. Товстуха Є.С. Українська народна медицина - К.: Рось, 1994.
8. Усов И.Н. Здоровый ребенок. - Минск: Беларусь, 1994.
9. Усов И.Н., Читко М.В., Астахова Л.Н. Практические навыки педиатра. -Минск: Высш.шк., 1983.
10. Епідеміологія / За редакцією проф. Синяка К.М. - К.: Здоров'я, 1993.
11. Майданник В.Г., Бурлай В.Г., Бережной В.В. Ваш ребенок. - К., 2002.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Олександр Данилович Мойсак – старший викладач кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Ірина Михайлівна Маруненко – канд. біол. наук, доцент; зав. кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Олексій Олександрович Петренко – канд. мед. наук; старший викладач кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ І ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

**Навчально-методичний посібник для практичних робіт
студентів небіологічних спеціальностей
вищих навчальних закладів**